

Makale Türü/ Article Type: Kitap Eleştirisi/Book Review

“YENİ TÜRKMECE DERS KİTABI” İLE İLGİLİ ELEŞTİRİ

Mubeen IBRAHİM¹

Öz

Bu çalışmada “Yeni Türkmençe Ders Kitabı” adı altındaki kitap ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz dizimi bağlamlarında eleştirel bir bakışla incelenmiştir. Kerkük’teki Sünni Vakfı’na bağlı okullarda lise 1. sınıf öğrencileri için Türkçe ders kitabı olarak belirlenen söz konusu kitap, Türkiye Türkçesiyle yazılıp Türkiye Türkçesini esas aldığından dolayı incelemede Türkiye Türkçesinin gramer ölçütlerine uygunluğu göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılarak alt başlıklar sırasıyla; kitabın başlığı, kitaptaki anlatım bozuklukları, kitaptaki yanlış bilgiler ve kitaptaki yazım yanlışlıkları olmak üzere dört madde şeklinde kategorize edilmiştir. Yapılan incelemede kitaptaki yanlışlıkların tümü ilgili alt başlıklarda sayfa numaralarıyla birlikte verilip yanında bahsi geçen bilgileri yanlış kılan hususlar analiz edilerek açıklanmıştır. Ardından saptanan yanlışlıkların nasıl düzeltilebileceğiyle ilgili de açıklamalarda bulunulmuştur. Elde edilen bulgulardan hareketle kitabın başlığından içeriğine, yazımından konuları ele almasına kadar birçok yanlışlık içerdiği ortaya çıkmıştır. Bu yanlışlıkların giderilmesi için çalışmanın sonuç kısmında izlenmesi gereken yollara değinilerek öneriler verilmiştir. Literatürde olabildiğince geniş bir kitleye erişmeyi ve bu gibi hassas kitapların yazımında yazara ilgili makamlar tarafından akademik yeterlilikle alakalı şartların uygulanmasını ve bulunmadığı takdirde çalışmanın ret olmasını birincil hedef olarak gören bu çalışma, ciddi anlamda bu kadar çok yanlış bilgiler içeren kitapların yetişmekte olan gelecek nesillere okul aracılığıyla aktarılmasının önüne geçilmesini amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk dili, Türkmeneli Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Dil bilgisi, Ders kitabı

CRITICISM ABOUT THE “NEW TURKMAN LANGUAGE COURSE BOOK”

Abstract

In this study, the book under the name of “New Turkmen Language Course Book” was examined with a critical view in the contexts of phonology, shape knowledge and syntax. High school 1 in schools affiliated to the Sunni Foundation in Kirkuk. The Turkey Turkish Language compliance with the grammatical criteria was taken into account when examining the book in question, which was determined as a Turkish course book for classroom students and was written in Turkish and based on Turkey Turkish. Using the document analysis method in the study, the subheadings are respectively; the title of the book is categorized into four items: narrative disorders in the book, incorrect information in the book, and spelling errors in the book. In the review, all the inaccuracies in the book are given together with the page numbers in the relevant subheadings, and the issues that make the information incorrect are analyzed and explained. Then, explanations were given about how the detected inaccuracies can be corrected. Based on the findings obtained, it has been revealed that the book contains many inaccuracies from its title to its content, from its writing to its treatment of topics. In order to eliminate these inaccuracies, suggestions were given by referring to the ways that should be followed in the conclusion part of the study. Considering reaching as wide an audience as possible in literature and applying conditions related to academic competence to the author by the relevant authorities when writing such sensitive books, and rejection of the study if it is not available, this study aims to prevent books containing so much misinformation from being transmitted to future generations who are growing up through school as a primary goal.

Key Words: Turkish language, Turkmeneli Turkish, Turkey Turkish, Grammar, Course book

¹ Bilim Uzmanı, mubinsahin9@gmail.com, Orcid: 0000-0002-6401-268X

Bu Yavına Atıfta Bulunmak İçin/Cite as: Ibrahim, M. (2025). Yeni Türkmençe ders kitabı ile ilgili eleştiri. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 100-110

Makale Geliş Tarihi: 08.04.2025

Makale Kabul Tarihi: 30.07.2025

Giriş

Ulusların kalkınma ve gelişiminde en büyük rolü oynayan faktörlerden birisi eğitimidir. Güçlü bir eğitim sistemi, kültürlü ve zeki bireyleri topluma kazandırır ve bu bireyler uluslarının teminatı hâline gelir. Finlandiya'nın kalkınmasında ekip arkadaşlarıyla birlikte gecesini gündüzüne katan ünlü filozof Johan Vilhelm Snellman'ın da dediği gibi: "İstedığınız kadar kusursuz anayasalar hazırlayın. Özgürlükler alanında da halka dilediğiniz kadar haklar tanıyın. Hatta sosyalizmin yahut liberalizmin gücüne dilediğiniz kadar inanın. Eğer çocuklarınız gerektiği şekilde eğitim almazlarsa, hayata bir hiç olarak atılırlarsa, yasalar ve bütün sosyal haklar var olmasına rağmen toplumsal hayat yine de sönük ve ruhsuz olacaktır" (Petrov, 2021, s. 64-65). Güçlü eğitim sistemlerini meydana getiren etkenlerden birisi de zihin açıcı ve yanlışlıklardan yoksun olan ders kitaplarıdır. Öğrencilerle birlikte öğretmenleri tarafından işlenecek olan ders kitapları, her bir branşın uzmanı tarafından hazırlandığı zaman olumlu sonuçlar alınacak ve doğru amaca ulaşılmış olunacaktır. Aksi olduğunda yani; bir beden eğitimi mezunu tarafından bir matematik kitabı veya bir ziraat mühendisi tarafından bir biyoloji ya da bir kimya kitabı hazırlanırsa art arda gelen olumsuz sonuçlar ve hazırlanmış olan ders kitaplarındaki bilimsel yanlışlıklar, haddi hesabı olmayacak bir şekilde artar. Sonuç itibarıyla eğitim sistemindeki başarısızlığın beraberinde topluma gelecek olan karanlık ve kargaşayı yaşamak kaçınılmaz olur.

2010 yılında İmam Hatip Hişam AVCI tarafından kaleme alınan "Yeni Türkmençe Ders Kitabı" Irak Cumhuriyeti Sünni Vakfı Başkanlığı'na bağlı Kerkük'teki İslami Eğitim okullarında ders kitabı olarak kullanılmaktadır. Sünni Vakfı Yeni Matbaası diye adlandırılan matbaada basımı gerçekleşen kitap, toplamda 54 sayfadan oluşup lise 1. sınıf öğrencileri için resmî ders kitabı olarak belirlenmiştir. Kitabın içeriği sırasıyla; Türkçedeki harfler, ünlülerin özellikleri, teklik-çokluk, ad durum ekleri, renkler, günler, aylar, sayılar, Türkçe namaz vakitleri, yönler, mevsimler, diyalog şeklinde Türkçe-Arapça karşılıklı soru cevaplar, yine Türkçe-Arapça karşılaştırmalı olarak birkaç konu başlıklı sözlük, saat ifadeleri ve buna bağlı birkaç alıştırma nitelikli cümle, Kur'an-ı Kerim'den bazı ayet ve hadislerin meali, Türkçe-Arapça karşılıklı atasözleri ve deyimler son olarak ise söz varlığı ile ilgili Türkçe ve Arapça alıştırmalardan oluşmaktadır. Kitabın başlığından da anlaşıldığı gibi içeriğinde de ciddi bir şekilde bilimsel yanlışlıklar bulunmaktadır.

Kitaptaki yanlışlıklar nelerdir? Çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu probleme bağlı alt problemler; kitabın başlığı ile kitaptaki ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz diziminde yanlışlıkların ne olduğu şeklinde belirlenmiştir. Çalışmanın kapsam alanı ise söz konusu kitabın başlığı, kitapta bulunan ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz dizimi konularının incelenmesiyle sınırlanmıştır. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılarak alt başlıklar sırasıyla; kitabın başlığı, kitaptaki anlatım bozuklukları, kitaptaki yanlış bilgiler ve kitaptaki yazım yanlışlıkları olmak üzere dört madde biçiminde kategorize edilmiştir. Akabinde yanlış kısımları yanlış kılan hususlar analiz edilerek açıklanmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle yanlış kısımların nasıl düzeltileceği ile ilgili de izlenmesi gereken yollara değinilmiştir. Çalışmanın ilk başlığında kitap adının neden yanlış olduğu ve doğrusunun nasıl olması gerektiği örneklerle açıklanmıştır. İkinci başlık, kitapta bulunan sözdizimi hatalarına odaklanmaktadır. Yazarın kitapta yazdığı tüm cümleler incelenerek sözdizimi açısından hataların nerede ve nasıl yapıldığı, cümle içi unsurların eksikliği gibi konular örneklerle açıklığa kavuşturulmuştur. Üçüncü başlık, kitapta bulunan fonetik ve morfolojik hataları içermektedir. Çalışmanın son bölümü olan Kitaptaki Yazım Yanlışlıkları, kitapta bulunan sözcüklerin yanlış yazılışıyla ilgilidir. Bu bölümde Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğüne dayalı bir tablo işlenmiştir. Üç sütundan oluşan tabloda yanlış yazım, kitaptaki sayfa numarası ve doğru yazım başlıkları yer almaktadır. İlk sütuna kitapta yanlış yazılan sözcükler eklenirken hemen yanındaki sütunda sayfa numaraları akabindeki sütunda ise hatalı yazılan sözcüklerin doğru biçimleri yazılmıştır. Söz konusu kitap, Türkiye Türkçesiyle yazılıp Türkiye

Türkçesini esas aldığından dolayı çalışmada kitabın Türkiye Türkçesinin gramer ölçütlerine uygunluğu göz önünde bulundurulmuştur. Bu çalışma, literatürde olabildiğince geniş bir kitleye erişip bu gibi hassas kitapların yazımında yazara ilgili makamlar tarafından akademik yeterlilikle alakalı şartların uygulanmasını ve bulunmadığı takdirde çalışmanın ret olmasını birincil hedef olarak görürken ciddi anlamda bu kadar çok yanlış bilgi içeren kitapların yetişmekte olan gelecek nesillere okullar yoluyla aktarılmamasını amaçlamaktadır.

1. KİTABIN BAŞLIĞI

Giriş kısmında zikredildiği üzere kitabın adı “*Yeni Türkmençe Ders Kitabı*” biçimindedir. Bilindiği üzere [+CA] eki, addan ad türeten dil oluşturma ekidir.

Söz gelimi:

Türk	+CA	>	Türkçe
İngiliz	+CA	>	İngilizce
Rus	+CA	>	Rusça
Fars	+CA	>	Farsça
Arap	+CA	>	Arapça

Söz konusu [+CA] ekinin; eşitlik durumu, sıfat ve zarf yapma gibi farklı işlevleri de vardır. Ancak buradaki durum, birebir dil oluşturma işlevi üzerine olduğundan dolayı sözü geçen ekin yapım ekindeki görevinden bahsedilecektir. Yazar, kaleme aldığı kitabın adına [Türkmen +ce] ekleyerek Irak Türkmen Türkçesini bir dil olarak göstermiştir ki bu da çok büyük bir yanlışlıktır. Nitekim Irak Türkmen Türkçesi, aynı lehçeye ait olup bölgesel farklılıklar gösterdiğinden dolayı dil olarak değil şive olarak belirtilmeli. 2021 yılında İbrahim Gökburun tarafından “*Küresel ve Bölgesel Güçler Çağında Türk Dünyası Nüfusu*” başlığı altında yapılan araştırmada; Batı Trakya’da Gümölcine, Irak Türkleri, İran Türkleri ve Türk Dünyası ülkelerinden göç edip Almanya örneğinde olduğu gibi başka bir ülkeye yerleşerek o ülkenin haklarını kullanan Türk toplulukları hariç sadece 7 Bağımsız devlet ve 15 özerk cumhuriyetin 2020 yılı itibarıyla toplam nüfusunun 205.561.520 kişi olduğu ortaya çıkmıştır (Gökburun, 2021, s. 27). Yani nüfus açısından dünya genelinde 200 milyon kişinin üzerinde olan Türkler, genel anlamda Türkçeyi konuşmaktadırlar. Fakat Türk dili kendi içerisinde lehçe, şive ve ağızlara ayrılmaktadır. Bu ayrılan lehçe, şive ve ağız adlarının sonuna [+CA] eki eklendiği vakit Türk dilinden bağımsız başka bir dilin ortaya çıkması söz konusu olmaktadır. Hâlbuki bütün Türk dünyasının genel olarak konuştuğu dil Türkçedir. Ancak coğrafi olarak lehçe, şive ve ağızların mensubiyetinin anlaşılabilirliği açısından o bölgenin adı verildikten sonra yanına “Türkçesi” sözcüğü eklenir. Bu konuyu örnekler üzerinden anlatmak gerekirse: Türkiye’de konuşulan dile “Türkçe” değil “Türkiye Türkçesi” demek hem bilimsel olarak daha doğru gözükür hem de Türkçenin sadece Türkiye ile sınırlı olmadığını aksine daha geniş bir coğrafyaya yayıldığından adlandırma üzerinden kanıtlandığını ortaya çıkarır. Keza aynı durum bağımsızlığını kazanan diğer Türk Cumhuriyetleri için de geçerlidir. Söz gelimi: “Kazakça” değil “Kazak Türkçesi”, “Kırgızca” değil “Kırgız Türkçesi”, “Özbekçe” değil “Özbek Türkçesi” vs. Türk Topuluklarına gelecek olursak, Rusya’daki Özerk Dağıstan bölgesinde yaşayan Türklerin konuştukları Türkçeye “Dağıstan Türkçesi”, yine Rusya’nın orta kesiminde Ural dağlarının batısındaki Çuvaşistan Özerk bölgesinde yaşayan Türklerin konuştuğu Türkçeye “Çuvaş Türkçesi”, Yakutistan Özerk bölgesinde yaşayan Türklerin de konuştuğu Türkçeye “Yakut Türkçesi”, keza

Irak Türklerinin yaşadığı Türkmeneli bölgesinde konuşulan Türkçeye literatürde de zikredildiği gibi “Irak Türkmen Türkçesi” (Zülfikar, 2003) (Tokatlı, 2012) (Gökdağ, 2012) (Bayatlı, 1996) (Şen, 2018) (Ismael, 2021) veya “Türkmeneli Türkçesi” demek daha doğru olur. Kaldı ki “*Yeni Türkmençe Ders Kitabı*” adlı ders kitabının adından “Irak Türkmen Türkçesi” kastedilse de fakat kitabın içeriğinde Türkiye Türkçesinin grameri işlenmiş durumdadır! Hülasaten: “Yeni Türkmençe” diye bir dil ve terim yanlış bir kullanım olduğu gibi ne literatürde ne de bilimsel kaynaklarda bulunmamaktadır. Kitabın adı “Irak Türkmen Türkçesi Ders Kitabı” ile düzeltilse bile bu sefer içeriğiyle çelişmiş olacaktır. Nitekim yukarıda da belirtildiği üzere kitabın içeriğinde Türkiye Türkçesinin grameri işlenmiştir. Bu yüzden kitabın adıyla birlikte içeriğinin de majör revizyondan geçmesi gerekmektedir.

2. KİTAPTA Kİ ANLATIM BOZUKLUKLARI

Yazar, 3. sayfada bulunan ön söz kısmındaki bir cümleyi şöyle ifade ediyor: “*Bu kitabımızda Türkmençede önemli kelimeler ve deyimler sözcüklerini Arapçaya çevirerek sıraladık.*” Bu cümleye göz atıldığında açık bir anlatım bozukluğunun olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim “kelime” Arapça kökenlidir ve Türkçedeki karşılığı “sözcük” tür. Yani yazarın kurmuş olduğu bu cümlede “kelime” terimini Türkçeye çevirdiğimizde cümle şu şekilde olmaktadır: “Türkmençede önemli sözcükler ve deyimler sözcüklerini Arapçaya çevirerek...” Cümlenin doğru biçimi şu şekilde yazılabilir: “Bu kitapta Irak Türkmen Türkçesindeki önemli sözcükler ve deyimler, Arapçaya çevrildikten sonra yazılıp sıralanmıştır.” Yazar, yine 3. sayfadaki bir cümlede şöyle diyor: “*Her sözlük konuların sonunda daha faydalı olsun diye, konu ile ilgili alıştırmalar ilave ettik.*” Görüldüğü gibi yazarın kullanmış olduğu bu cümle, dil bilgisi açısından yanlışlıklar içererek anlatım açısından ise düşük bir cümledir. Bu cümle şöyle ifade edilebilir: “Daha yararlı olması amacıyla sözlük konularının sonuna söz başlıklarıyla ilgili alıştırmalar eklenmiştir.” Yazarın 3. sayfada kullanmış olduğu “*Tüm öğrenciler bu alıştırmaları anlayıp ve doğru bir şekilde tercüme yapmasına itina etmesi gerekir*” cümlesine bakıldığında ise yine anlatım bozukluğu ve gramatikal yanlışlıklar görülmektedir. Söz konusu bu cümle ise şöyle ifade edilebilir: “Öğrenciler tarafından sözcüklerin iyi bir biçimde kavranmasını amaçlayan bu alıştırmalar, öğrencilerin çeviri yeteneklerini de geliştirmeyi amaçlamaktadır.” 3. sayfadaki son cümleye bakıldığında ise yine yukarıda zikredilen yanlışlıkların söz konusu olduğu ortaya çıkmaktadır: “*Daha faydalı olsun diye Sözlüğün sonuna iki konu ekledik, bu konular: (Arapça ve Türkmençe arasındaki müşterek kelimeler, konulardır.*” Ancak bu cümlede yazarın gramatikal ve anlatım bozukluğunun yanı sıra noktalama işaretleri ve büyük harf kullanımında da ciddi yanlışlıklar yaptığı görülmektedir. Nitekim yazar, cümlenin gereksiz bir kısmında parantez açmıştır buna rağmen cümlenin devamında açılan parantezi kapatmamıştır! Bu cümle de şöyle ifade edilebilir: “Kitapta sözcükleri ile ilgili Irak Türkmen Türkçesi ve Arapça arasındaki ortak sözcükleri içeren bir sözlük de işlenmiştir.”

Yazar, kitabın 32. sayfasındaki bir cümlede şöyle diyor: “*Aşağıda ifade ettiğimiz saat vakitlerini tahmini olarak sunmaktayız vakitleri, Tahmini ifade etmemizin sebebi çünkü her yıl yaz ve kış saatleri değişiyor.*” Herhangi bir ders kitabında bu ve bu gibi kalitesiz cümlelerin var olması öğrencilerin yetişmesinde ne tür olumsuz bir rol oynar acaba? Hele hele söz konusu ders kitabı, ana dil ders kitabıysa! Yazar tarafından yapılan yazım, söz dizimi, anlatım ve gramatikal yanlışlıklar söz konusu cümleyi düşük kılmıştır. Bahsi geçen cümle şu şekilde ifade edilebilirdi: “Yaz ve kış mevsimleri arasındaki saat farklılıklarından yola çıkarak aşağıda saatle ifade edilen zamanlar, tahminî olarak verilmiştir.”

Yazar, kitabın 33. sayfasındaki genel alıştırmalar kısmında şöyle bir soru sormaktadır: “*Aşağıdakilerde saat kaçır.?*” Cümlenin sonuna nokta bırakıldıktan sonra soru işareti de eklenmiş

durumda! Böyle ciddi bir yanlışlık ders kitabında nasıl yapılabilir? Bu cümlenin de doğru ifadesi şöyle olabilirdi: “Aşağıdaki cümlelerden saatlerin kaç olduğunu öğrenelim.”

Yazar, kitapta farklı konu başlıkları ile ilgili birkaç sözlük de işlemiştir. Ancak bu sözlüklerin içeriğine bakıldığında hiçbiri alfabetik sırayla başlamamaktadır. Bu yüzden kitapta bulunan sözlük içeriklerinin tamamı alfabetik sıraya tabi tutularak düzeltilmelidir. Kitabın 27. sayfasında Kur’an-ı Kerim’de adı geçen insan organları sıralandıktan sonra Türkçe karşılıkları yazılmıştır. Ancak bu sözlüğün başlığı şöyle ifade edilmiş: “*Kura’nda insan vücudunda bulunan organı.*” Bu başlıktaki söz dizimi ve imla yanlışlıkları açık bir şekilde kendini belli etmektedir. Bu başlığın da doğrusu şöyle ifade edilebilirdi: “Kur’an-ı Kerim’de Zikredilen İnsan Organları.” Ayrıca yazar, adı geçen sözlükte “taban” sözcüğünü “topuk” sözcüğünün eş anlamlısı olarak göstermiştir. Hâlbuki taban sözcüğü, ayağın alt yüzü anlamına gelmektedir. Ancak topuk sözcüğü, insan ayağının alt arka bölümünü ifade etmektedir. Bu sebepten dolayı topuk sözcüğü, taban sözcüğünün eş anlamı değildir. Yazar, yine aynı sözlükte ana atardamar sözcüğünü Aort diye göstererek yanına “ANAT” yazmıştır. Bilindiği üzere aort, Fransızca kökenli bir sözcük olmakla birlikte ana atardamarın bilimsel adıdır (Saraç, 1985, s. 83). Ancak yazarın bu sözcük yanında “ANAT” yazması, okuyucunun aklına ana atardamarın kısaltması olarak geliyor. Eğer “ANAT” ana atardamarın kısaltmasıysa yazar bunu hangi kaynaktan aldığını kitabın kaynakça bölümünde belirtmeliydi. Nitekim Türk Dil Kurumu’nun kısaltmalar dizininde “ANAT”, anatomi teriminin kısaltmasıdır. Yazılışı da “ANAT” değil anat. biçimindedir (Akalin vd., 2009, s. 54).

Yazar, kitabın 39. sayfasında yazmış olduğu “*Arapça Ve Türkmençe Arasındaki Müsterek Bazı Kelimeler Sözlüğü*” adı altındaki konuyla ilgili şu notu eklemiştir: “*Türkmen dilinde Arapça kelimelerin Müccerret veya Mezid Fiillerinin Mastar sığalarını kullanmış Bilindiği gibi Fıkıh terimleri ve bazı isim kelimelerde aynı şekilde kullanmışlardır.*” Yazarın bu biçimde bir not yazması okuyucunun zihninde gerek yazar gerek kitabı inceleyen denetleme komitesinin diplomalarından şüphe duymayı uyandırmaktadır. Nitekim böyle bir cümleyi ortaokul mezunu kişiler bile yazmaktan kaçınır! Hâlbuki bu kitap, İmam Hatip Hişam AVCI tarafından yazıldıktan sonra beş kişiden oluşan bir denetleme komitesinin denetiminden de geçmiştir! Kitabın son sayfasında da denetleme komitesinin adları ve imzaları bulunmaktadır.

3. KİTAPTAKİ YANLIŞ BİLGİLER

Yazar, kitabın 6. sayfasında “*harekeliharflar*” diye yanlış bir başlık yazmıştır. Başlığın içeriği incelendiğinde; Türk diliyle herhangi bir şekilde alakası olmayan bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Nitekim Türkçede “hareketli harfler” diye bir durum söz konusu değildir. Yazar, bu kısımda Türkçeyi Arapçayla karıştırarak Türkçede de hareketli harflerin var olduğunu ileri sürmüştür. Söz gelimi: Yazar, açık /e/ sesinin üstün hareketi olduğunu göstererek Arapça karşılığının hemze olduğunu belirtmiştir. Keza yazar, /Be/ sesinin yine üstün hareketi olduğunu belirterek Arapça karşılığının “ب” olduğunu göstermiştir. Yukarıda da zikredildiği üzere Türkçede hareketli harfler diye bir husus yoktur. Yazar, böyle bir ciddi yanlışlığı yaparak bu alanın uzmanı olmadığını dolaylı bir şekilde belli etmektedir. Nitekim Arapça harflerinin karşılığı Türkçede çeviri yazı yani transkripsiyon işaretleriyle gösterilir ki aynı durum harf çevirisi olan transliterasyon için de geçerlidir. Ancak ne var ki yazar, aynı yanlışlığı 7. sayfada bulunan “*Temel harfler ve örnekler*” başlıklı kısımda da tekrarlamıştır.

Bilindiği üzere Türkçede teklik ve çokluk bulunmaktadır. “İkil” diye bir durum Türkçede söz konusu değildir. Ancak yazar kitabın 7. sayfasında bu konuyu sırasıyla: “*tekil, ikil, çoğul*” diye göstermiştir. Eğer Türkçede “İkil” diye bir ek söz konusuysa neden zamir kökenli yahut iyelik kökenli kişi eklerinin çekiminde ikil eki mevcut değil? Zeynep KORKMAZ’ın Gramer Terimleri

Sözlüğü çalışmasında belirtildiği gibi: Birden çok varlıkları anlatmak için çokluk eki kullanılır (Korkmaz, 1992, s. 39). Yani gerek mantık gerek KORKMAZ'ın çalışmasından anlaşılması gereken husus, canlı veya cansız birden çok herhangi bir nesneyi ifade etmek için çokluk ekinin kullanılmasıdır. İki sayısı da birden çok olduğu için ifadelerde mantıklı olarak çokluk eki tercih edilmelidir.

Kitabın 12. sayfasında ise yazar, ad durum eklerini “İsmin Halleri” ifadesiyle göstermiştir. Ders kitaplarında bu konuyu daha anlaşılır kılmak ve öğrencinin daha iyi kavrayabilmesi için bu alt başlıkta, “Ad Durum Ekleri” veya “İsim Hâl Ekleri” tercih edilmelidir. Yazar, aynı sayfada yönelme durumu ekini “yönledirme eki” diye yanlış bir ifadeyle göstermiştir. Eki ise (*a*, *e*) biçiminde ele almıştır. Hâlbuki yönelme durumu eki, ada $+(y)A$ getirilerek yapılır. Çünkü ünlüyle biten bir sözcüğe yönelme durumu eki getirildiğinde; ses uyumu nedeniyle /y/ yarı ünlü ortaya girer. Ekteki /a/ sesini büyük olarak yazmanın nedeni ise Türkçedeki her ekte olduğu gibi bu ek de üzerine geldiği sözcüğün kalınlık-incelik uyumuna göre hem /a/ hem de /e/ olmak üzere her iki sesle de ifade edildiğini gösterdiğinden dolayıdır. Bu durum, Türkçedeki bütün eklerin yazımı için geçerlidir.

Söz gelimi:

arı	$+(y)A$	>	arıya
su	$+(y)A$	>	suya
bitki	$+(y)A$	>	bitkiye

3. teklik, çokluk kişi iyelik eki ile biten sözcüklere yönelme durumu eki getirildiğinde araya zamir /n/ ‘si girerek söz konusu eki, $+[nA]$ biçimine dönüştürür. Bu husus; belirtme, ayrılma ve bulunma durumunun çekimlerinde de kendini göstermektedir (Banguoğlu, 2019, s. 363).

Söz gelimi:

kuram	$+I +nA$	>	kuramına
veri	$+sI +nA$	>	verisine
kutu	$+sU +nA$	>	kutusuna
köy	$+lArI +nA$	>	köylere
okul	$+lArI +nA$	>	okullarına

Yazar, kaleme aldığı ders kitabında bu hususa da değinmemiştir!

Yine kitabın 12. sayfasında yükleme durumu eki (*i*, *ı*) şeklinde gösterilmiştir. Bilindiği üzere Türkçede yükleme durumu eki $+[I, +U]$ ile ifade edilir. Ancak bu ek, ünlü ile biten sözcüklere getirildiğinde aynı yönelme durumu ekinde olduğu gibi ses uyumu nedeniyle /y/ yarı ünlü ortaya girer ve yükleme durumu eki $+(y)I, +(y)U$ şeklini alır.

Söz gelimi:

ceviz	$+(y)I, +(y)U$	>	cevizi
-------	----------------	---	--------

portakal	+(y)I, +(y)U	>	portakalı
çanta	+(y)I, +(y)U	>	çantayı
üzüm	+(y)I, +(y)U	>	üzümü
kumru	+(y)I, +(y)U	>	kumruyu

Ancak yükleme durumu eki, 3. teklik, çokluk kişi iyelik eki alan sözcüklere getirildiğinde araya bir zamir /n/ 'si girerek bu ekin [+nI, +nU] biçiminde olmasını sağlar.

Söz gelimi:

ev	+I +nI, +nU	>	evini
okul	+U +nI, +nU	>	okulunu
gül	+U +nI, +nU	>	gülünü
ev	+lArI +nI, +nU	>	evlerini
okul	+lArI +nI, +nU	>	okullarını
gül	+lArI +nI, +nU	>	güllerini

Ne var ki yazar, yükleme durumu ekindeki bu hususların hiçbirine değinmeyerek yukarıda da belirtildiği gibi söz konusu ekini sadece (i, ı) şeklinde göstermiştir.

Yazar, kitabın 12. sayfasında bulunma durumu ekini (da, de) şeklinde ifade ederken ayrılma durumu ekini ise (den, dan) olarak eksik bir biçimde göstermiştir. Nitekim Türkçe gramerindeki ünsüz uyumuna göre; ünsüzle başlayan yapım veya çekim ekleri üzerine geldiği sözcüklerin son sesi ile uyum sağlamak için tonlulaşır yahut tonsuzlaşır.

Söz gelimi:

kılıç	+DA	>	kılıçta
kılıç	+Dan	>	kılıçtan
çiçek	+DA	>	çiçekte
çiçek	+Dan	>	çiçekten
süt	+DA	>	sütte
süt	+Dan	>	sütten

Yazar, bulunma ve ayrılma durumu eklerindeki bu hususa değinmemiştir. Ekleri [+DA], [+DAn] biçiminde de göstermemiştir ki eklerin tonsuz şekle de sahip olduğu anlaşılabilir. Ayrıca

yazar, burada 3. teklik, çokluk kişi iyelik eki ile biten sözcüklere ayrılma ve bulunma durumu ekleri getirildiğinde araya zamir /n/ 'sinin gireceğini de belirtmemiştir.

Yazar, kitabın 32. sayfasında saat ifadelerini anlatmaya çalışırken art arda şu cümleleri kurmuştur:

1. *“Arap dilinde saatler 12 saatten oluşur, böylece saatle birlikte vakitleri de kullanmamız gerekir. Öğreneğin, Sabahleyin, Akşamleyin..”*

2. *“Saniyelerde ve dakikalar müennesdir (cümlede sayılandır), sayıda müennes olarak ifade edilmesi gerekir”*

3. *“Saatler de birde şu ifadeler bulunmakta, özellikle: Öğleden sonra Öğleden önce.”*

Özellikle 2. cümlenin hangi mantıkla yazıldığını anlamak mümkün değildir. Ancak irrasyonel olarak yazıldığı aşikârdır! Nitekim Türkçede gramatikal olarak *“Feminin”* (müennes) ve *“Masculin”* (müzekker) söz konusu değildir. Bu yüzden yazar, herhâlde Türkçeyi Fransızca yahut Arapçayla karıştırmıştır. Görüldüğü üzere 1. ve 2. cümlede ise yazarın yanlış bilgi aktarımı kafa karıştırmaktadır. Bahsi geçen bu iki cümle doğru biçimde şöyle ifade edilebilir: “Dünya genelinde saatleri ifade etmek için analog ve dijital olmak üzere iki çeşit saat kullanılmaktadır. Analog saatler 12’lik saat sisteminden oluşurken dijital saatler ise 24’lük saat sisteminden oluşmaktadır. Analog saatlerde gece saat 12.00’den sonraki vakitleri belirtmek için ÖÖ (öğleden önce) ifadesini kullandıktan sonra “saat” sözcüğünü yanına yazarak akabinde saatin sayı veya yazı olarak ifade edilmesi gerekir. Öğlen saat 12.00’den sonraki vakitleri belirtmek için bu sefer ÖS (öğleden sonra) ifadesini kullandıktan sonra “saat” sözcüğünü yazarak sonrasında saatin sayı veya yazı olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Ancak dijital saatlerde böyle bir durum söz konusu değildir. Çünkü dijital saatler, 24’lük saat sisteminden oluşmaktadır. Bu yüzden saatteki sayıya bakarak zaman, net bir şekilde ifade edilebilir.

Söz gelimi:

Saat 23.30’un analog saatteki karşılığı, ÖS saat 11.30’dur.

ÖS saat 01.55’in dijital saatteki karşılığı ise, 13.55’tir.”

4. KİTAPTAKİ YAZIM YANLIŞLIKLARI

Çalışmanın bu bölümünde kitaptaki yazım hataları içeren sözcükler ele alınmaktadır. Bu kısmın daha iyi anlaşılması açısından detaylı bir tablo işlenerek sırasıyla; yanlış yazım, kitaptaki sayfa numarası ve doğru yazım belirtilmektedir. Sözcüklerin doğru yazımı belirtilirken Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğü baz alınmıştır.

Tablo 1. Yazım Açısından Yanlış Yazılan Sözcükler

Yanlış Yazım	Kitaptaki Sayfa Numarası	Doğru Yazım
Peygamberimize	3	peygamberimize
Sora	3	sonra
Allaha	3	Allah'a
Allahtandır	3	Allah'tandır
Harflar	6	harfler
Geniş	8	geniş
yönlendirme eki	12	yönelme eki
buluşma eki	12	bulunma eki
Sekiz	16	sekiz
Öğrenci	18	öğrenci
kuzey batı, güney doğu vs.	20	Ara yönleri bildiren sözcükler bitişik yazılır! "Kuzey batı" değil kuzeybatı olarak yazılması gerekir. Kitabın tamamında düzeltilmelidir.
Sarımsak	25	sarımsak
Mevesi	25	meyvesi
Kafur	25	kâfur
Halvesi	25	helvası
Göğüz	27	göğüs
Barsak	28	bağırsak
Danan	29	dana
fil (eylemden değil hayvandan bahsedilmektedir)	29	fil
kudus köpek	30	kuduz köpek
Öğleyin	33	öğlen
İsrar	39	ısrar
İşaallah	39	inşallah
Nerde	41	nerede
Suhur	44	sahur
Kızkardeş	45	kız kardeş
Otombil	45	otomobil
Kuyun	47	koyun
Yareb	42	ya Rab
Allah'dır	34	Allah'tır
Kura'n i Kerim	29	Kur'an-ı Kerim
Müdürlüğü	kitabın kapağı	Müdürlüğü
Baskı	kitabın kapağı	baskı

Kaynak: (Türk Dil Kurumu, 2025)

SONUÇ VE TARTIŞMA

“Yeni Türkmençe Ders Kitabı” adı altındaki kitap sırasıyla; kitabın başlığı, kitaptaki anlatım bozuklukları, kitaptaki yanlış bilgiler ve kitaptaki yazım yanlışlıkları olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucu kitabın ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz dizimi bağlamında birçok yanlışlık içerdiği buna ilaveten Türkiye Türkçesinin gramer ölçütlerine uygun olmadığı da ortaya çıkmıştır. Kitaptaki yanlışlıklar çalışmada tek tek ele alınıp sayfa numaralarıyla birlikte zikredilerek ilgili alt başlıklarda açıklanmıştır. “Yeni Türkmençe” diye bir dilin söz konusu olmadığı çalışmanın giriş kısmında belirtilmişti. Kaldı ki yazar, “Yeni Türkmençe” adını verdiği kitabının içeriğinde Türkiye Türkçesinin gramerini ele almaktadır. Buradan yola çıkarak kitabın adıyla içeriğinin çeliştiği saptanmıştır. Bu sebepten dolayı kitabın içeriği revize edilmeden önce adının değiştirilmesi elzemdir. Eğer kitabın adı Irak Türkmen Türkçesi yahut Türkmeneli Türkçesi ile değiştirilirse bu sefer kitap içeriğinin tamamının değiştirilmesi gerekecek! Nitekim Türkiye Türkçesiyle Türkmeneli Türkçesi arasında hem konuşma hem telaffuz hem de dil bilgisi açısından ciddi farklılıklar söz konusudur. Farz edelim ki kitabın adı “Türkmeneli Türkçesi” ile değiştirildi ve kitabın içeriği de Türkmeneli Türkçesinin gramerini ele almış durumda oldu. Bunu yapmak için de tezlere başvuruldu ki zaten Irak Türkmen Türkçesi ile ilgili yüksek lisans ve doktora olmak üzere çok sayıda tez bulunmaktadır. Ancak bu aşamada kitabın hangi alfabeyle yazılması gerektiği sorusu ortaya çıkacaktır. Nitekim bilindiği üzere Telafer’den Mendeli’ye kadar uzanan Türkmeneli coğrafyasındaki Irak Türklerinin günümüze kadar resmî olarak bir alfabesi bulunmamaktadır! Bu yüzden Türkmeneli Türkçesindeki bütün sesleri karşılayan bir alfabe tayin edip resmî olarak kabul ettirmeden kitabın adını “Türkmeneli Türkçesi” olarak değiştirmek pek mümkün görünmemektedir. Bu sebeple kitapla ilgili bu çalışmada tespit edilen yanlışlıklar göz önünde bulundurularak söz konusu kitap revize edilebilir adı da “Türkiye Türkçesi Temel Ders Kitabı” olarak adlandırılabilir. Nitekim Irak Eğitim Bakanlığı’na bağlı Türkmeneli bölgelerindeki Türkmen okullarında eğitim dili ve ders kitapları genel olarak Türkiye Türkçesiyledir. Kitapla ilgili bu değişiklikler yapıldığında herhangi bir çelişkinin yaşanmayacağı aşikârdır.

BEYANLAR

Yazar Katkıları: Makale tek yazarlıdır ve çalışmanın tamamı yazar tarafından yazılmıştır. Tüm yazarlar, makalenin yayınlanmış versiyonunu okumuş ve kabul etmiştir.

Çıkar Çatışması Açıklaması: Yazar/yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemektedir.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Bu makale insan veya hayvan denekleriyle ilgili herhangi bir çalışma içermemektedir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulmuş ve yararlanılan tüm çalışmalar kaynakçada verilmiştir.

YZ Araçlarının Kullanımı: Yazar/yazarlar, bu makalenin oluşturulmasında Yapay Zekâ (YZ) araçlarını kullanmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Akalın, Ş. H., Toparlı, R., Korkmaz, Z., Gözaydın, N., Zülfikar, H., Yücel, B., Yıldız, B., Ayık, E., Tekeli, S., Aksu, B. T., Gültekin, B. ve Yılmaz, B. E. (2009). *Yazım Kılavuzu* (26.bs). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2019). *Türkçenin Grameri* (11. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bayatlı, H. K. (1996). *Irak Türkmen Türkçesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gökburun, İ. (2021). Küresel ve Bölgesel Güçler Çağında Türk Dünyası Nüfusu. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 21(1), 1-33.
- Gökdağ, B. A. (2012, Mart). Irak Türkmen Türkçesinin Şekil Bilgisine Dair Notlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(1), 113-123.
- Ismael, L. N. (2021). *Irak Türkmen Türkçesi Bayatlılar Bölgesi Ağız Özellikleri*. İstanbul: Post Yayın Dağıtım.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Petrov, G. (2021). *Beyaz Zambaklar Ülkesinde* (3. b.). (İ. Kara, Çev.) İstanbul: My Matbaacılık.
- Saraç, T. (1985). *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Tokatlı, S. (2012, Aralık). Irak Türkmen Türkçesinde Şart Cümleleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 315-326.
- Türk Dil Kurumu (2025). Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr> (E.T.: 17.02.2025)
- Zülfikar, H. (2003, Mart). Irak Türkmen Türkçesi ve Sorunları. *Türk Dili*, 85(615), 227-238.
- Şen, S. (2018, Ocak). Çağdaş Irak Türkmen Türkçesinde Yaşayan Eski Türkçe Deyimler. *Black Sea Journal of Public and Social Science*, 1(1), 1-6.

